

The mediating Role of Reflective Functioning Dimensions in the Relationship Between Parental Insecure Attachment Styles and Parenting Stress in Parents of Child with Attention Deficit-Hyperactivity Disorder

Hanieh Mohammadi MA Student in Psychology, Yazd University, Yazd, Iran.

Zahra Naderi Nobandegani * Assistant Professor, Department of Psychology, Yazd University, Yazd, Iran.

Samaneh Asadi Associated Professor, Department of Psychology, Yazd University, Yazd, Iran.

Tahereh Sadeghiye Assistant Professor, Department of Psychiatry, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

Abstract

The aim of this study is to investigate the mediating role of the dimensions of reflective functioning in the relationship between insecure attachment styles and parenting stress in parents of child with attention deficit/hyperactivity disorder. The method of the current research was correlation-structural equation modeling and the research population included parents of children with attention deficit/hyperactivity disorder in Yazd city in 1401. Among them, the sample consisted of 295 fathers and mothers of these children selected using convenient method and fulfilled the questionnaires of experience of close relationships by Brennan et al. (1998), Parental reflective functioning by Luyten et al. (2017) and parents stress by Abidin (1995), in person or online. In the next step the data was analyzed

* Corresponding Author: zahra.naderi@yazd.ac.ir

How to Cite: Saeed, M., Saeed, M., Saeed, M. (2024). The Mediating Role of Parental Reflective Functioning Dimensions in the Relationship Between Parental Insecure Attachment Styles and Parenting Stress in Parents of Children With Attention Deficit-Hyperactivity Disorder, *Journal of Psychology of Exceptional Individuals*, 13(52), 1-29. DOI: 10.22054/jpe.2023.74893.2602

using the statistical method of path analysis and multi-group analysis. The findings of the research showed that in both groups of mothers and fathers, pre-metallization can play a mediating role in the relationship between insecure anxious attachment style and parenting stress in fathers and mothers of children with attention deficit/hyperactivity disorder. Also, multi group analysis confirmed the role of parents' gender, and in the difference between these two groups, the path of avoidant attachment to parenting stress was significant in the mothers' group as opposed to the fathers' group. As a result, according to the findings, it can be said that in both groups of mothers and fathers, anxious attachment plays an important role in increasing pre-mentalization about children with disorders and thus increases the stress of parenting.

Keywords: attention deficit/hyperactivity disorder, parenting stress, Parental reflective functioning, insecure attachment style.

Extended Abstract

1. Introduction

Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) is one of the most common developmental neurodevelopmental disorders in childhood. Children with ADHD show more and more vigorousness, hyperactivity, neglect and sudden behaviors than normal children, and parents of these children often report high hopelessness in trying to manage their behavior. The researchers found that parents with children with attention deficit hyperactivity disorder experienced significantly more parental stress than parents with a child with normal development. In addition to these factors, parental attachment style affects their ability to cope with stress, and consequently these styles may also affect the stress of parents.

At the same time, one of the important variables that can play a role in the relationship between parental attachment style and parenting stress is reflective functioning. It combines the concept of psychoanalysis of mind-set and attachment theories and refers to the ability of parents or caregivers to imagine their child's mental states such as their feelings, wishes, and desires.

In general, the research question is whether the dimensions of reflective functioning can play the mediating role in the relationship between insecure attachment styles and parental stress in parents of children with attention deficit hyperactivity disorder?

2. Literature Research

The dominant model of parental stress identifies two main components: the child's domain, which originates directly from the child's characteristics, and the parent domain, which is most influenced by the parents' own performance. Overall stress is a combination of parent and child stress. Studies on families of children with ADHD show that parental stress increases in both areas. Parents who experience extreme levels of parental stress may be less able to take steps to help their child.

Attachment theory holds that people's attachment systems are activated in stressful situations, such as when a child is afraid, or in pain, seeks to be close to his or her parent and feels relaxed in this way. Adult attachment can be described by two dimensions, anxious attachment and avoidance attachment. According to research, low

maternal score in avoidant and anxious attachment styles is associated with higher resiliency against children with attention deficit hyperactivity disorder.

The concept of reflective functioning combines the concept of psychoanalytic mentalization and attachment theories and refers to the ability of parents or caregivers to imagine their child's mental states such as their feelings, wishes, and desires. The three key dimensions of parental reflective functioning include: methods of pre-mentalization, confidence in state of mind and interest and curiosity.

The first dimension, the state of pre-mentalization, refers to a non-subjective position that is often characteristic of parents with severe impairments in parental reflective functioning. The second dimension, certainty of mental states, refers to parents' ability to recognize that mental states are inherently ambiguous. The third dimension refers to the parents' curiosity and interest in the child's state of mind, i.e., the parents' willingness to understand the child. Studies that have evaluated parents' reflective capacity indicate that parents' ability to mentalize can be an important factor for tolerance of neonatal distress, reinforcement of more positive discipline strategies and less parental stress perception. Regarding the difference between parents and mothers, in some studies, mothers were more likely than fathers to believe that their children with attention deficit hyperactivity disorder were stressful.

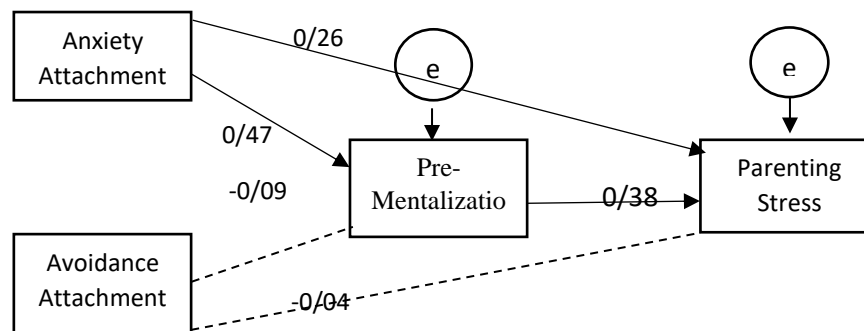
3. Methodology

The present study was conducted by correlation-structural equation modeling. The statistical population consisted of mothers and fathers of children with attention deficit hyperactivity disorder living in Yazd city in 1401 and the sample consisted of 295 parents who were selected using convenient method. After collecting the questionnaires, AMOS-24 and SPSS-24 software were used for data analysis. In addition, descriptive statistics (mean, standard deviation), correlation coefficients, multi-group analysis and index of fit were used to investigate the research question. The research instruments included the Experiences of Close Relationships, Parental Reflective Functioning Questionnaire and Parents Stress Questionnaire.

4. Results

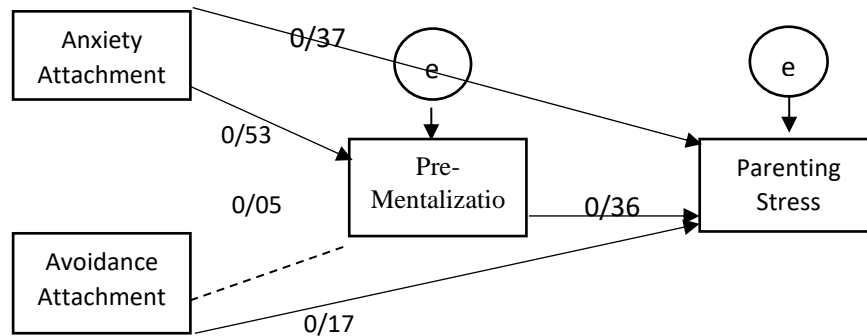
The results showed that in both groups of mothers and fathers, only the correlation coefficients of pre-mentalization scale with parenting stress ($r=0.55$ and fathers: $r=0.50$) were significant. Also, the correlation coefficient of insecure attachment anxiety with parenting stress was significant for both groups ($r=0.56$ and fathers: $r=0.40$) while insecure avoidance attachment correlation coefficient (mothers: $r=0.22$) was significant only for mothers. Therefore, for better fit, non-significant pathways were removed from the model and without these two subscales the models were fitted. Then, in the form of mediation model, pre-mentalization was shown in relation between the variables of the research.

Mediation Model of Parental Pre-Mentalization in the Relationship between Insecure Attachment Styles (Anxiety/Avoidance) and Fathers' Parenting Stress

According to the form of avoidance, attachment pathway to parental stress ($\beta = -0.04$) and pre-mentalization ($\beta = -0.09$) is non-significant. On the other hand, the attachment pathways of anxiety to pre-mentalization ($\beta = 0.47$), anxiety attachment to parenting stress ($\beta = 0.26$) and pre-mentalization to parenting stress ($\beta = 0.38$) are significant.

Mediation Model of Parental Pre-mentalization in the Relationship between Insecure Attachment Styles (Anxiety/Avoidance) and Parental Stress of Mothers

According to mothers' model, avoidance attachment to pre-mentalization ($\beta=0.05$) is not significant. On the other hand, avoidant attachment pathways to parenting stress ($\beta=0.17$), anxiety attachment to pre-mentalization ($\beta=0.53$), anxiety attachment to parenting stress ($\beta=0.37$) and pre-mentalization to parenting stress ($\beta=0.36$) are significant. In order to improve the overall fitness of two models of parents and mothers, the model was modified by applying the covariance between avoidant attachment and anxious attachment and the results of fitting the model before and after the modification were brought. According to the results of fit, it seems that regression weights make a difference in at least some pathways between the fit of mothers and fathers. Therefore, the role of parents' gender in the research model was confirmed.

5. Discussion

In explaining this finding, it can be said that considering that reflective functioning is the operationalization of mental processes that reinforces the capacity of mentalization. When parents are able to understand the meaning and purpose of their child's signals, it gives a more appropriate response, thus forming a reflective functioning or ability to perceive oneself and others in mental states such as thoughts, feelings, and intentions. So parents who reflect are able to understand their child's behaviors according to mental states. Similarly, in dealing with children, they experience less stress caused by confusion in

behavior and dealing with the child. Parents who are not able to build capacity in this area will have more stress.

6. Conclusion

Insecure attachment (especially anxious attachment) seems to cause serious disorders in parental pre-mentalization and because parents with this style cannot understand a child with attention deficit hyperactivity disorder, they experience high stress.

7. Acknowledgement

We need to thank all the people who helped us in this study, especially parents of children with ADHD and also members of Dr. Tahereh Sadeghiye Psychiatric Clinic.

نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تأملی والدین در رابطه بین سبک‌های دلبستگی ناایمن و استرس والدگری در والدین دارای فرزندان مبتلا به اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی

حانیه محمدی دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه یزد، ایران.

زهرا نادری نوبندگان * استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه یزد، ایران.

سمانه اسعدی دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه یزد، ایران.

طاهره صادقیه استادیار گروه روان‌پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی، یزد، ایران.

چکیده

هدف این پژوهش بررسی نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تأملی در رابطه بین سبک‌های دلبستگی ناایمن و استرس والدگری در والدین دارای فرزند با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی بود. روش پژوهش همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری و جامعه پژوهش والدین کودک با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی شهر یزد در سال ۱۴۰۱ بودند. از این بین نمونه‌ای به تعداد ۲۹۵ پدر و مادر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و پرسشنامه‌های تجربه‌ی روابط نزدیک برنان و همکاران (۱۹۹۸)، ظرفیت تأملی والدین لویتن و همکاران (۲۰۱۷a) و استرس والدگری آبدین (۱۹۹۵) را تکمیل نمودند. در گام بعد داده‌ها با استفاده از روش آماری تحلیل مسیر و تجزیه و تحلیل چند گروهی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تحلیل داده نشان داد در هر دو گروه مادران و پدران، پیش‌ذهنی‌سازی نقش میانجی‌گری را در رابطه‌ی بین سبک دلبستگی اضطرابی و استرس والدگری در پدران و مادران کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی ایفا کرد. همچنین تجزیه و تحلیل چند گروهی نقش جنسیت والدین را تأیید کرد. چنانکه در تفاوت این دو گروه،

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی دانشگاه یزد است.

* نویسنده مسئول: zahra.naderi@yazd.ac.ir

نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تاملی والدین در رابطه بین سبک‌های دلبستگی...؛ محمدی و همکاران | ۹

مسیر دلبستگی اجتنابی به استرس والدگری گروه مادران برخلاف گروه پدران معنادار شد. در نتیجه می‌توان بیان کرد، در هر دو گروه مادران و پدران دلبستگی اضطرابی نقش مهمی در افزایش پیش‌ذهنی‌سازی در مورد کودکان دارای اختلال دارد و از این طریق استرس والدگری را افزایش می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی، استرس والدگری، ظرفیت تاملی والدین، دلبستگی ناایمن.

مقدمه

اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی^۱ از جمله شایع‌ترین اختلال‌های عصبی رشدی^۲ دوره کودکی است (برنگور، روسلو و میراندا^۳، ۲۰۲۱). کودکان دارای این اختلال، بیشتر و شدیدتر از کودکان عادی، پرتحرکی، بی‌توجهی و رفتارهای ناگهانی نشان می‌دهند (لیرلوی، ۱۳۹۴) و در گذر زمان سازگاری با آن‌ها به مسئله‌ای مهم برای والدینشان تبدیل می‌شود.

با توجه به مسائل روان‌شناختی و رفتاری ژنتیکی این اختلال، پرورش کودک به شیوه‌ی حمایتی و درعین‌حال اطمینان از سازگاری مناسب در تمام زمینه‌های اجتماعی، کارآسانی نیست (فرناندس، ماچادو و ماچادو^۴، ۲۰۱۵) و همین دشواری اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی را با سطوح بالای استرس والدگری^۵ همراه می‌کند؛ چنانکه رفتار مخالف‌آمیز، تهاجمی و بیرونی این کودکان اغلب پیش‌بین قوی برای استرس والدین است (تسول، واینر، تاندوک و جنکینز^۶، ۲۰۱۳؛ بیکر^۷، ۱۹۹۴).

تربیت کودک بیش‌فعال، بی‌توجه و تکانشی، چالش‌های متعددی به همراه دارد و والدین این کودکان اغلب در تلاش برای مدیریت رفتار خود ناامیدی بالایی گزارش می‌دهند. پدر و مادر یک کودک دارای نقص توجه-بیش‌فعالی بودن اغلب کاری چالش‌برانگیز و پیچیده است، به‌ویژه زمانی که بیش‌فعالی کودک در این اختلال غلبه داشته باشد که اغلب باعث می‌شود این کودکان سخت‌تر راضی شوند و آستانه‌ی خستگی پایین آن‌ها باعث می‌شود کمتر مستعد اطاعت از والدین، پیروی از قوانین و هنجارهای محیطی و بیشتر مستعد ناسازگاری و مشکلات رفتاری باشند (بن‌نائیم، گیل، لاسلو-راس و اینی^۸، ۲۰۱۹).

-
1. Attention Deficit Hyperactivity Disorder
 2. Neuro developmental disorder
 3. Berenguer, Rosello, & Miranda
 4. Fernandes, Machado, & Machado
 5. Parental Stress
 6. Theule, Wiener, Tannock, & Jenkins
 7. Baker
 8. Ben-Naim, Gill, Laslo-Roth, & Einav

میزان در دسترس بودن منابع حمایتی از والدین برای پرورش فرزند و احساس صلاحیتی که آن‌ها در رابطه با تربیت فرزندشان دارند و همچنین برداشتی که والدین از رفتار کودکشان می‌کنند، از جمله عناصر مهم استرس والدگری هستند (جعفری و بهرامی پور، ۱۴۰۰). استرس والدگری توصیف‌کننده‌ی تجربه‌ی منفی والدین از نقش والدگری است که ناشی از تفاوت بین مسئولیت‌های والدین و منابع قابل‌دسترسی برای مواجهه با انتظارات است (بابور، ترانلو، لومباردی، کاندلوری، چریندلو و همکاران^۱، ۲۰۲۳). مدل غالب استرس والدین دو مؤلفه‌ی اصلی را مشخص می‌کند: حوزه‌ی کودک که مستقیماً از ویژگی‌های کودک نشأت می‌گیرد و حوزه‌ی والدین که بیشتر تحت تأثیر عملکرد خود والدین است. استرس کلی، ترکیب استرس والدین و کودک است. مطالعات انجام‌شده بر روی خانواده‌های کودک دارای بیش‌فعالی نشان می‌دهد استرس والدینی در هر دو حوزه افزایش می‌یابد. والدینی که سطوح شدید استرس والدگری را تجربه می‌کنند، ممکن است کمتر قادر به انجام اقداماتی برای کمک به کودک خود باشند (تئول و اینر و همکاران، ۲۰۱۳). به‌عنوان نمونه سی، ما و ژانگ^۲ (۲۰۲۰)، دریافتند که والدین با فرزند دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی نسبت به والدین با فرزند دارای رشد عادی، به‌طور قابل‌توجهی استرس والدگری بیشتری را تجربه کردند.

در کنار این موارد سبک دلبستگی^۳ والدین بر توانایی مقابله آن‌ها با استرس تأثیر می‌گذارد و به‌تبع این سبک‌ها ممکن است بر استرس والدین نیز اثر بگذارد (نیگرن، کارستنسن، لودیگسون و سپافراستل^۴، ۲۰۱۲). سبک دلبستگی اصطلاحی است که برای توصیف نحوه‌ی ارتباط و تعامل با افراد مهم مانند والدین، فرزندان و شریک عاطفی (همسر) استفاده می‌شود (لوی، جانسون، گوچ و کیویتی^۵، ۲۰۱۹). نظریه‌ی دلبستگی معتقد است سیستم دلبستگی افراد در شرایط استرس‌زا فعال می‌شود مثلاً زمانی که کودک

1. Babore, Trumello, Lombardi, Candelori, Chirumbolo, Cattelino, et al

2. Si, Ma, & Zhang

3. Attachment style

4. Nygren, Carstensen, Ludvigsson, & Sepa Frostell

5. Levy, Johnson, Gooch, & Kivity

می‌ترسد، یا درد دارد، به دنبال نزدیکی با والد خود است و این‌گونه احساس آرامش می‌کند (یحی و سوچوس^۱، ۲۰۱۳). دلبستگی بزرگ‌سالان را می‌توان با دو بعد، دلبستگی اضطرابی و دلبستگی اجتنابی توصیف کرد (دالی و مالینکرت^۲، ۲۰۰۹). افراد اجتنابی، از صمیمیت اجتناب می‌کنند و اغلب از روابط و تعاملات جدا می‌شوند. این افراد برای جلوگیری از ناراحتی، از تجربیات عاطفی آسیب‌زننده فاصله می‌گیرند. افراد دارای سبک دلبستگی اضطرابی خود را لایق نزدیکی، عشق و حمایت دیگران نمی‌دانند (جانسون، تامبلینگ، منیوگا، کترینگ، اکا و اندرسون^۳، ۲۰۱۶). بر اساس تحقیقات نمره‌ی پایین مادر در سبک دلبستگی اجتنابی و اضطرابی، با میزان تاب‌آوری بالاتر در برابر کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی رابطه دارد (غایرین، نصیریان، عمادی چاشمی و نجاتی، ۱۳۹۹).

درعین حال از جمله متغیرهای مهمی که می‌تواند در رابطه بین سبک دلبستگی والدین و استرس والدگری نقش ایفا کند ظرفیت تأملی^۴ است. این مفهوم که با مرور ایده‌های فوناگی، استیل، استیل، موران و هیگیتی^۵ (۱۹۹۱) شروع شد ترکیبی از مفهوم روانکاوی ذهنیت‌سازی^۶ و نظریه‌های دلبستگی (لویتن، نیجسن، فوناگی و مایز^۷، ۲۰۱۷؛ روستد و ویتاکر^۸، ۲۰۱۶) است و به توانایی والدین یا مراقبان برای تصور کردن حالات ذهنی کودکان مانند احساسات، آرزوها و خواسته‌های آنها اشاره دارد. همچنین به معنای توانایی والدین در انعکاس تجربیات ذهنی درونی خود و نحوه شکل‌گیری آنها در اثر تعامل با کودک، نحوه تغییر آنها در اثر این تعاملات و گذر زمان و این‌که چگونه آنها بر افکار، احساسات و رفتارهایش نسبت به کودک تأثیر می‌گذارند، است (لویتن و همکاران،

-
1. Yahy, & Sochos
 2. Daly, & Mallinckrodt
 3. Johnson, Tambling, Mennenga, Ketrings, Oka, & Anderson
 4. Reflective functioning
 5. Fonagy, Steele, Steele, Moran, & Higgitt
 6. Mentalization
 7. Luyten, Nijssens, Fonagy, & Mayes
 8. Rostad, & Whitaker

نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تأملی والدین در رابطه بین سبک‌های دلبستگی...؛ محمدی و همکاران | ۱۳

۲۰۱۷). در واقع ظرفیت تأملی، توانایی است که به والدین اجازه می‌دهد به صورت انعطاف‌پذیر و منسجم به احساسات و خاطرات مربوط به تجارب اولیه‌ی دلبستگی خود دسترسی داشته باشند و پایگاه امنی برای کودک خود فراهم کنند. همچنین این توانایی در پیش‌بینی رفتار مادر بسیار مهم است (اسلید، گرینبرگر، برنباچ، لوی و لاکر^۱، ۲۰۰۵). سه بعد کلیدی ظرفیت تأملی والدین شامل: روش‌های پیش‌ذهنی‌سازی^۲، اطمینان از وضعیت ذهنی^۳ و علاقه و کنجکاوی^۴ است (لویتن، مایز، نیجسن و فوناگی، ۲۰۱۷^a).

بعد اول، حالت پیش‌ذهنی‌سازی، به یک موضع غیر ذهنی اشاره دارد که اغلب از مشخصه‌ی والدین با اختلالات شدید در ظرفیت تأملی والدین است. پیش‌ذهنی‌سازی با تمایل والدین به نسبت‌های ناسازگارانه و بدخواهانه در مورد فرزندشان مشخص می‌شود (به‌عنوان مثال، «فرزند من در اطراف غریبه‌ها گریه می‌کند تا مرا خجالت‌زده کند») و ناتوانی در ورود به دنیای ذهنی درونی کودک (مثلاً، «اغلب اوقات رفتار فرزندم آن‌قدر گیج‌کننده است که از خیر فهمیدن علت رفتارش می‌گذرم»). بعد دوم، اطمینان از وضعیت ذهنی، به توانایی والدین در تشخیص اینکه وضعیت‌های ذهنی ذاتاً مبهم هستند، اشاره دارد. این بعد از عدم تشخیص مبهم بودن حالت‌های ذهنی (یعنی ذهنی‌سازی زیاد) تا بیش‌ازحد نامطمئن بودن (یعنی عدم اطمینان تقریباً کامل در مورد ذهن کودک) و یا ترکیبی از هر دو بیش‌ازحد ذهنی‌سازی کردن^۵ و کمتر از حد ذهنی‌سازی کردن^۶ مشخص می‌شود (مثلاً «من گاهی اوقات می‌توانم واکنش‌های فرزندم را به اشتباه بفهمم»); بنابراین بیش‌ازحد مطمئن یا نامطمئن بودن بیانگر ظرفیت تأملی ناسازگار است. بعد سوم به علاقه و کنجکاوی والدین به وضعیت ذهنی کودک یعنی تمایل والدین برای درک کردن کودک اشاره دارد (به‌عنوان مثال «من اغلب کنجکاو هستم که بدانم فرزندم چه احساسی دارد»). بالا بودن

1. Slade, Grienenberger, Bernbach, Levy, & Locker

2. pre-mentalizing

3. certainty of mental states

4. curiosity

5. hypermentalizing

6. hypomentalizing

بیش از حد این بعد نیز می‌تواند منعکس‌کننده‌ی بیش‌ذهنی‌سازی باشد (نیجسنس، لویتن، مالکوپس، ولیجن^۱ و مایز، ۲۰۲۱)

ظرفیت تأملی والدین، احساس کارآمدی در برخورد با موقعیت‌ها و تعاملات به‌طور بالقوه ناراحت‌کننده را تقویت می‌کند. در مقابل، والدین با ظرفیت تأملی ضعیف ممکن است احساس کنترل و اثربخشی نداشته باشند و به‌طور فزاینده‌ای بر این باورند که روابط متقابل از کنترل خارج شده و حتی به سطوح بالاتری از استرس والدین و احساس بی‌کفایتی والدین منجر می‌شود. مطالعات سال‌های اخیر نیز اهمیت نقش ظرفیت تأملی والدین و سازه‌های مرتبط مانند ذهنی‌سازی مادر را در تجربه‌ی استرس والدین نشان دادند (نیجسنس، بلیس، کاسالین^۲، ولیجن و لویتن، ۲۰۱۸). پژوهش‌هایی که ظرفیت تأملی والدین را مورد ارزیابی قرار داده‌اند، بیانگر این است که توانایی والدین برای ذهنی‌سازی می‌تواند عامل مهمی برای تحمل پریشانی نوزاد، تقویت راهبردهای انضباطی مثبت‌تر و ادراک استرس والدگری کمتر باشد (مازسچی، بوراتا، جرمانی، کاوالینا، قیگنونی و همکاران^۳، ۲۰۱۹). در رابطه با تفاوت پدران و مادران نیز می‌توان گفت، در برخی مطالعات، مادران بیشتر از پدران معتقد بودند که کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعال آن‌ها، برایشان استرس آور است (بیکر، ۱۹۹۴). برخی تحقیقات نشان داده است از جمله مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی، سطح استرس والدین آن‌ها است و این خود می‌تواند باعث افزایش مشکلات رفتاری در این کودکان شود؛ از سوی دیگر سبک دلبستگی ناایمن والدین می‌تواند سطح بالایی از استرس را در آن‌ها ایجاد کند و تاب‌آوری پدر و مادر در برابر کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی به‌طور چشمگیری کم شود (غایرین و همکاران، ۱۳۹۹). همه‌ی این موارد به‌نوعی می‌توانند نشان‌دهنده اهمیت کار بر روی نمونه‌ی والدین فرزند دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی باشد؛ در واقع این کودکان می‌توانند با توجه به شرایطی که تجربه

1. Nijssens, Luyten, Malcorps & Vliegen

2. Bleys, Casalin

3. Mazzeschi, Buratta, Germani, Cavallina, Ghignoni, et al

نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تاملی والدین در رابطه بین سبک‌های دلبستگی...؛ محمدی و همکاران | ۱۵

می‌کنند والدین خود را به چالش بکشند و تحقیقات در این زمینه می‌تواند راه‌گشای مشکلات این خانواده‌ها و کودکانشان باشد. بنابر آنچه پیش‌ازاین آمد سؤال این است که آیا ابعاد ظرفیت تاملی می‌تواند نقش میانجی‌گری را در رابطه بین سبک‌های دلبستگی نایمن و استرس والدگری در والدین دارای کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی ایفا کند؟

روش

پژوهش حاضر به روش همبستگی-مدل‌سازی معادلات ساختاری انجام شد. جامعه آماری شامل مادران و پدران کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی ساکن شهر یزد در سال ۱۴۰۱ و نمونه شامل ۲۹۵ نفر والد بود که با روش در دسترس انتخاب شدند. ملاک‌های ورود عبارت بودند از اینکه ۱- والدین کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی با تشخیص روان‌پزشک متخصص کودک و نوجوان باشند، ۲- پدر و مادر طلاق نگرفته باشند و ۳- کودک در رده سنی ۳ تا ۱۵ سال قرار داشته باشد. روش اجرا به این صورت بود که با مراجعه حضوری به مطب روان‌پزشک متخصص کودک و نوجوان پرسشنامه‌ها بین والدینی که کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی بودند توزیع شد. در انتها ۱۹ پرسشنامه که ناقص پر شده بود از تحلیل داده‌ها کنار گذاشته شد و تعداد ۲۹۵ پرسشنامه وارد تجزیه و تحلیل آماری شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار AMOS-24 و SPSS-24 استفاده شد. همچنین جهت بررسی همه‌جانبه سؤال پژوهش از شاخص‌ها و روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد)، ضرایب همبستگی و تجزیه و تحلیل چندگروهی و نیز شاخص‌های برازش استفاده شد.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه‌ی تجدیدنظر شده تجربه‌ی روابط نزدیک^۱

پرسشنامه تجارب مربوط به روابط نزدیک (ECR) توسط برنان، کلارک و شیور^۱ (۱۹۹۸)

1. Experiences in Close Relationships – Revised (ECR-R)

برای اندازه‌گیری سبک دلبستگی والدین ساخته شد. این پرسشنامه دارای ۳۶ ماده است که در یک مقیاس ۷ درجه‌ای لیکرت از «۱=کاملاً مخالفم» تا «۷=کاملاً موافقم» قرار دارند. پرسشنامه شامل اجتنابی و اضطرابی است که سؤالات ۱ تا ۱۸ خرده مقیاس دلبستگی اضطرابی و سؤالات ۱۹ تا ۳۶ خرده مقیاس دلبستگی اجتنابی را می‌سنجند. نمره‌ی افراد در بازه‌ی بین ۳۶ تا ۲۵۲ قرار می‌گیرد. برنان، شیور و کلارک (۲۰۰۰) نشان دادند ضریب آلفای کرونباخ برای دو خرده مقیاس دلبستگی اضطرابی و اجتنابی به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۹۴، پایایی آزمون-بازآزمون پرسشنامه در یک بررسی سه‌هفته‌ای ۰/۷۰ و در یک بررسی شش‌ماهه برای دو خرده مقیاس دلبستگی اضطرابی و اجتنابی به ترتیب ۰/۶۸ و ۰/۷۱ است. در ایران در پژوهش پناغی و همکاران (۱۳۹۲) آلفای کرونباخ در دو خرده مقیاس اجتنابی و اضطرابی ۰/۸۰ و ۰/۸۹ و پایایی آزمون-بازآزمون به ترتیب ۰/۷۱ و ۰/۸۹ به دست آمد و روایی این پرسشنامه نیز در پژوهش مذکور مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. در این پژوهش آلفای کرونباخ برای دلبستگی اضطرابی ۰/۸۹ و برای دلبستگی اجتنابی ۰/۷۹ به دست آمد که نشان‌دهنده‌ی همسانی درونی خوب بین سؤالات این پرسشنامه بود.

پرسشنامه‌ی ظرفیت تأملی والدینی^۲

پرسشنامه ظرفیت تأملی والدین توسط لویتن و همکاران (۲۰۱۷) که برای سنجش توانایی ظرفیت تأملی والدین طراحی شده است دارای ۱۸ ماده است و در یک لیکرت ۷ عددی از ۱=کاملاً مخالفم تا ۷=کاملاً موافقم قرار دارد. نمره‌ی افراد در بازه‌ی عددی ۱۸ تا ۱۲۶ را می‌گیرد. این پرسشنامه از سه خرده مقیاس حالت پیش‌ذهنی‌سازی، اطمینان از وضعیت روانی و علاقه‌مندی و کنجکاوی تشکیل شده است. نمره‌گذاری برای ۳ زیر مقیاس این پرسشنامه به شرح زیر است: زیر مقیاس پیش‌ذهنی‌سازی: جمع سؤالات ۱، ۴، ۷، ۱۰، ۱۳، ۱۶؛ زیر مقیاس اطمینان از وضعیت ذهنی: جمع سؤالات ۲، ۵، ۸، ۱۱، ۱۴، ۱۷ و زیر مقیاس علاقه و

2. Brennan, Clark, & Shaver

2. Parental Reflective Functioning Questionnaire (PRFQ)

نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تاملی والدین در رابطه بین سبک‌های دلبستگی...؛ محمدی و همکاران | ۱۷

کنجکاوی: جمع سؤالات ۳، ۶، ۹، ۱۲، ۱۵، ۱۸. ضمن اینکه نمره‌گذاری سؤالات ۱۱ و ۱۸ پرسشنامه به صورت معکوس است.

ضریب آلفای به دست آمده توسط لویتن و همکاران (۲۰۱۷a) برای سه خرده‌مقیاس به ترتیب معادل ۰/۷۰، ۰/۸۲ و ۰/۷۵ و موسوی و بهرامی احسان (۱۳۹۹) این ضرایب را ۰/۶۸، ۰/۷۲ و ۰/۶۸ و برای کل مقیاس ۰/۷۰ و اسماعیلی نسب و هاشمی (۱۴۰۰) این ضرایب را ۰/۹۰، ۰/۸۹ و ۰/۷۵ گزارش دادند. همچنین در ایران روایی سازه این پرسشنامه در پژوهش موسوی و بهرامی احسان (۱۳۹۹) مورد تأیید قرار گرفت. در این پژوهش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۶۲ و برای پیش‌ذهنی سازی ۰/۷۲، اطمینان از وضعیت ذهنی ۰/۶۶ و علاقه و کنجکاوی ۰/۵۶ به دست آمد که نشان‌دهنده همسانی درونی مقیاس است.

پرسشنامه استرس والدینی^۱

پرسشنامه استرس والدینی توسط آبدین^۲ (۱۹۹۵) به منظور اندازه‌گیری استرس در روابط والد-فرزند ساخته شد. فرم کوتاه این پرسشنامه دارای ۳۶ ماده و فرم بلند ۱۰۱ ماده‌ای است که در این پژوهش از فرم کوتاه شده استفاده شد. این پرسشنامه دارای سه خرده‌مقیاس آشفتگی والدینی (سؤالات ۱ تا ۱۲)، تعاملات ناکارآمد والد-فرزند (سؤالات ۱۳ تا ۲۴) و ویژگی‌های کودک مشکل‌آفرین (سؤالات ۲۵ تا ۳۶) است و سؤالات در یک لیکرت ۵ بخشی از ۱ = کاملاً موافقم تا ۵ = کاملاً مخالفم قرار دارد. پاسخ به پرسش‌ها در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از ۱ تا ۵ انجام می‌شود. نمره‌ی افراد بین ۳۶ تا ۱۸۰ قرار می‌گیرد. نمره‌ی بیشتر فرد در این پرسشنامه به این معنی است که فرد استرس والدینی کمتری را تجربه می‌کند. آبدین (۱۹۹۵) آلفای کرونباخ را برای کل فرم کوتاه پرسشنامه استرس والدین، خرده‌مقیاس آشفتگی والدین، تعامل ناکارآمد والد-کودک و ویژگی‌های کودک مشکل‌به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۷، ۰/۸۰ و ۰/۸۵ گزارش داد. فدایی، دهقانی، طهماسیان و فرهادی

1. Parental Reflective Functioning Questionnaire (PSI-SF)

2. Abidin

(۱۳۸۸) این ضرایب را به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۸۰، ۰/۸۴، ۰/۸۰ و پایایی بازآزمایی در طول ۱۸ روز بعد از اجرای اولیه، به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۸۲، ۰/۷۳ و ۰/۷۱ به دست آمد. همچنین روایی سازه این پرسشنامه در ایران توسط فدایی و همکاران (۱۳۸۸) مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است. در این پژوهش پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۰ و برای خرده مقیاس‌های آشفستگی والدینی ۰/۸۶، تعاملات ناکارآمد ۰/۷۸ و کودک مشکل‌آفرین ۰/۸۱ به دست آمد که نشان‌دهنده همسانی درونی بین سؤالات پرسشنامه است.

یافته‌ها

به‌طور کلی از میان والدین گروه نمونه، ۱۷۵ نفر مادر و ۱۲۰ نفر پدر بودند. همچنین ۱۰۶ نفر از شرکت‌کنندگان دارای فرزند دختر و ۱۸۹ نفر فرزند پسر دارای اختلال نقص توجه- بیش‌فعالی بودند. ضمن اینکه بیشترین فراوانی کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی در بازه سنی ۶ تا ۸ سال با ۴۶/۱۰٪ و ۳ تا ۵ سال با ۲۴/۴۰٪ بود.

به‌منظور بررسی ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش (ابعاد ظرفیت تأملی والدینی، سبک‌های دلبستگی ناایمن والدین و استرس والدگری) در گروه مادران و پدران، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده و نتایج در جدول ۱ ارائه شد.

جدول ۱. ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش در والدین

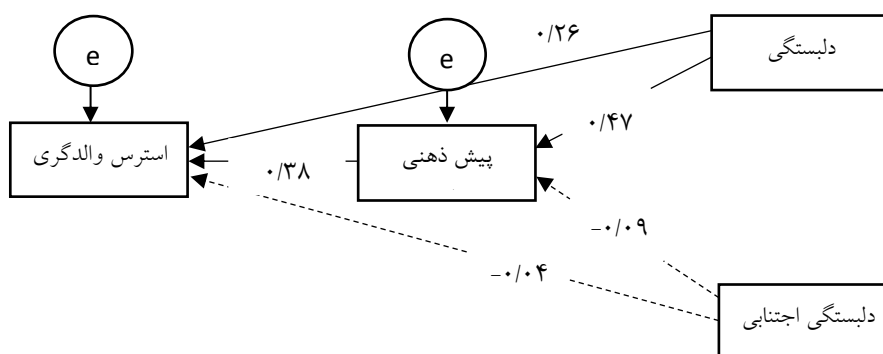
ضرایب همبستگی در گروه مادران								
متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. دلبستگی اجتنابی	۵۲/۰۹	۱۴/۶۶	۱					
۲. دلبستگی اضطرابی	۷۵/۴۰	۲۱/۱۴	۰/۰۵	۱				
۳. پیش‌ذهنی‌سازی	۲۳/۰۱	۷/۰۶	۰/۰۷	۰/۵۲**	۱			
۴. اطمینان از وضعیت ذهنی	۲۵/۶۴	۵/۷۹	-۰/۱۴	-۰/۰۴	۰/۰۰۹	۱		
۵. علاقه و کنجکاوی	۳۱/۹۹	۴/۸۳	-۰/۲۳**	-۰/۱۴	-۰/۱۲	۰/۳۴**	۱	
۶. استرس والدگری	۱۸۹/۹۱	۲۱/۵۸	۰/۲۲**	۰/۵۶**	۰/۵۵**	۰/۰۹	-۰/۱۲	۱
ضرایب همبستگی در گروه پدران								
متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. دلبستگی اجتنابی	۵۲/۴۳	۱۳/۰۸	۱					

ضرایب همبستگی در گروه مادران								
متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۲. دلبستگی اضطرابی	۷۴/۵۳	۲۰/۱۳	۰/۴۸**	۱				
۳. پیش‌ذهنی‌سازی	۲۳/۷۱	۷/۴۴	۰/۱۳	۰/۴۳**	۱			
۴. اطمینان از وضعیت ذهنی	۲۴/۹۲	۵/۶۴	-۰/۰۳	۰/۰۴	۰/۱۵	۱		
۵. علاقه و کنجکاوی	۳۱/۴۵	۴/۵۲	-۰/۴۱**	-۰/۱۳	-۰/۲۷**	۰/۲۱*	۱	
۶. استرس والدگری	۱۷۸/۷۴	۲۱/۸۴	۰/۱۳	۰/۴۰**	۰/۵۰**	۰/۱۵	-۰/۰۲	۱

همان‌طور که در جدول ۱ مشخص شده است، در هر دو گروه مادران و پدران، از بین ابعاد ظرفیت تاملی فقط ضرایب همبستگی مقیاس پیش‌ذهنی‌سازی با استرس والدگری (مادران: $r=0/55$ و پدران: $r=0/50$) معنادار بود. همچنین ضریب همبستگی دلبستگی ناایمن اضطرابی با استرس والدگری برای هر دو گروه (مادران: $r=0/56$ و پدران: $r=0/40$) معنادار بود در حالی که ضریب همبستگی دلبستگی ناایمن اجتنابی (مادران: $r=0/22$) فقط برای مادران معنادار نشان داده شد.

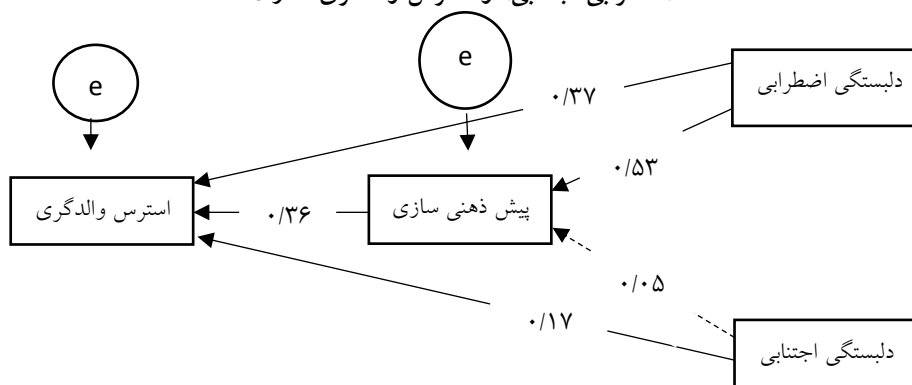
بنابراین با توجه به اینکه ضریب همبستگی خرده‌مقیاس‌های اطمینان از وضعیت ذهنی و علاقه‌مندی و کنجکاوی از ابعاد ظرفیت تاملی در هر دو گروه مادران و پدران با استرس والدگری معنادار به دست نیامده‌اند، جهت برآزش بهتر، این مسیرها از مدل مفهومی حذف شدند و بدون این دو خرده‌مقیاس مدل‌ها مورد برآزش قرار گرفت. در ادامه در شکل شماره ۱ مدل میانجی‌گری پیش‌زمینه‌سازی در رابطه بین متغیرهای پژوهش نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل میانجی‌گری پیش‌ذهنی‌سازی والدین در رابطه‌ی بین سبک‌های دلبستگی ناایمن (اضطرابی/اجتنابی) و استرس والدگری پدران

با توجه به شکل ۱، مسیر دلبستگی اجتنابی به استرس والدگری ($\beta = -0.04$) و پیش ذهنی - سازی ($\beta = -0.09$) غیرمعنادار است. از سوی دیگر مسیرهای دلبستگی اضطرابی به پیش ذهنی سازی ($\beta = 0.47$)، دلبستگی اضطرابی به استرس والدگری ($\beta = 0.26$) و پیش ذهنی - سازی به استرس والدگری ($\beta = 0.38$) معنادار است. به منظور بررسی نقش میانجی گری پیش ذهنی سازی از آزمون بوتسترپ استفاده شد. نتایج نشان داد اثرات غیرمستقیم دلبستگی اضطرابی به استرس والدگری، با میانجی گری پیش ذهنی سازی والدین در گروه پدران معنادار است؛ اما اثر غیرمستقیم سبک دلبستگی اجتنابی با استرس والدگری ضعیف است و خارج از معیار حداقلی معناداری قرار گرفته است؛ بنابراین نقش میانجی گری پیش ذهنی سازی در رابطه بین دلبستگی اضطرابی و استرس والدگری پدران مورد تأیید قرار گرفت.

شکل ۲. مدل میانجی گری پیش ذهنی سازی والدین در رابطه‌ی بین سبک‌های دلبستگی ناایمن (اضطرابی/اجتنابی) و استرس والدگری مادران

با توجه به شکل ۲، مسیر دلبستگی اجتنابی به پیش‌ذهنی‌سازی ($\beta=0/05$) غیرمعنادار است. از سوی دیگر مسیرهای دلبستگی اجتنابی به استرس والدگری ($\beta=0/17$)، دلبستگی اضطرابی به پیش‌ذهنی‌سازی ($\beta=0/53$)، دلبستگی اضطرابی به استرس والدگری ($\beta=0/37$) و پیش‌ذهنی‌سازی به استرس والدگری ($\beta=0/36$) معنادار است. در ادامه برای بررسی معناداری اثرات غیرمستقیم مدل مادران، از آزمون بوتسترپ استفاده شد. نتایج نشان داد اثرات غیرمستقیم دلبستگی اضطرابی به استرس والدگری، با میانجی‌گری پیش‌ذهنی‌سازی والدین در گروه مادران معنادار بود؛ اما اثر غیرمستقیم دلبستگی اجتنابی به استرس والدگری ضعیف است و خارج از معیار حداقلی معناداری قرار گرفت؛ بنابراین به‌طور کلی نقش میانجی‌گری پیش‌ذهنی‌سازی در رابطه بین دلبستگی اضطرابی و استرس والدگری مورد تأیید قرار گرفت. در ادامه شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. شاخص‌های برازندگی مدل مقید و غیرمقید پژوهش قبل و بعد از اصلاح

شاخص قبل از اصلاح	P	χ^2	RMSEA	CFI	NFI	GFI	IFI	Pratio
مدل مقید	۰/۰۰۰	۴۰/۴۶	۰/۱۲	۰/۸۷	۰/۸۴	۰/۹۳	۰/۸۶	۰/۵۸
مدل غیرمقید	۰/۰۰۰	۳۲/۱۸	۰/۲۲	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۹۵	۰/۸۸	۰/۱۶
شاخص بعد از اصلاح	P	χ^2	RMSEA	CFI	NFI	GFI	IFI	Pratio
مدل مقید	۰/۷۹	۲/۳۹	۰/۰۱	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۴۱
مدل غیرمقید	۰/۹۹	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۱۶

در راستای ارتقای برازش کلی دو مدل پدران و مادران، اقدام به اصلاح مدل از طریق اعمال کوواریانس میان دلبستگی اجتنابی و دلبستگی اضطرابی شد و نتایج برازش مدل قبل و بعد از اصلاح آورده شد. همان‌طور که در جدول ۲ مشخص شده، با توجه به نتایج برازش

دو مدل مقید (مدلی که فرض شود وزن‌های رگرسیونی برای هر دو گروه مادران و پدران تفاوتی ندارد) و غیر مقید (مدل با فرض تفاوت میان دو گروه) و کاهش خی دو در مدل غیر مقید و مطلوبیت نسبی دیگر شاخص‌های برازش، به نظر می‌رسد وزن‌های رگرسیونی دست کم در برخی مسیرها میان برازش مدل مادران و پدران تفاوت ایجاد می‌کند؛ بنابراین نقش جنسیت والدین در مدل پژوهش مورد تأیید قرار گرفت.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال بود که آیا ابعاد ظرفیت تأملی والدین (پدران و مادران) می‌تواند نقش میانجی‌گری را در رابطه بین سبک‌های دلبستگی ناایمن و استرس والد‌گری در والدین دارای کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی ایفا کند؟ یافته‌ها نشان داد اثرات غیرمستقیم دلبستگی اضطرابی به استرس والد‌گری، با میانجی‌گری پیش-ذهنی‌سازی والدین در گروه مادران و پدران معنادار بود این در حالی بود که پیش‌ذهنی‌سازی نتوانست نقش میانجی‌گری را در رابطه بین سبک دلبستگی اجتنابی و استرس والد‌گری در هیچ کدام از گروه‌های پدران و مادران ایفا کند. همچنین مقایسه پارامترهای زوجی، بیانگر وجود میزان قابل توجهی تفاوت بین مادران و پدران این کودکان بود. در زمینه نقش میانجی‌گری، نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج پژوهش نیجسنس و همکاران (۲۰۱۸) همسو بود. همسو با این پژوهش، نیجسنس و همکاران (۲۰۱۸) پی بردند مسیر غیرمستقیم دلبستگی اضطرابی به استرس والد‌گری با میانجی‌گری پیش‌ذهنی‌سازی معنادار بود اما برخلاف نتایج پژوهش حاضر، مسیر غیرمستقیم دلبستگی اجتنابی به استرس والد‌گری هم در پژوهش آن‌ها معنادار بود. همچنین در زمینه رابطه بین سبک‌های و دلبستگی استرس والد‌گری نتایج همسو با یافته‌های نیگرن و همکاران (۲۰۱۲) بود.

در تبیین این یافته می‌توان گفت با توجه به اینکه ظرفیت تأملی، عملیاتی کردن فرآیندهای ذهنی است که ظرفیت ذهنی‌سازی را تقویت می‌کند (کترنلسون، ۲۰۱۴)

زمانی که والدین بتوانند معنی و هدف سیگنال‌های کودک خود را درک کنند، پاسخ مناسب‌تری به وی می‌دهد؛ بدین ترتیب ظرفیت تأملی یا توانایی درک خود و دیگران در حالت‌های ذهنی مثل افکار، احساسات و قصدها شکل می‌گیرد (فوناگی، جورجلی، جاریست و تارگت^۱، ۲۰۰۲؛ به نقل از روسو، ویتربوری و اسکوییس^۲، ۲۰۱۵)؛ بنابراین والدینی که تأمل می‌کنند قادر هستند رفتارهای کودک خود را با توجه به حالت‌های ذهنی درک کنند، مثلاً بفهمند که او به دلیل عصبانیت گریه می‌کند یا به دلیل ترس به او می‌چسبد و یا قاشق‌اش را به بالای صندلی می‌زند چون غذای بیشتری می‌خواهد. ظرفیت تأملی بالغ، درک پیچیده‌ای از «چگونگی کار ذهن و به‌طور خاص حالت‌های ذهنی» را منعکس می‌کند (اردوی، وب، سدلر^۳ و اسلد^۴، ۲۰۱۵). به همین ترتیب در برخورد با کودک کمتر استرس‌هایی که ناشی از سردرگمی در رفتار و برخورد با کودک باشد را تجربه می‌کنند. قاعدتاً والدینی که قادر به ظرفیت‌سازی در این زمینه نباشند استرس‌هایشان بیشتر خواهد بود. از سوی دیگر به نظر می‌رسد دلبستگی نایمن (خصوصاً دلبستگی اضطرابی)، اختلالات جدی در پیش‌ذهنی‌سازی والدین را به همراه دارد و به دلیل اینکه والدین با این سبک نمی‌توانند کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی خود را درک کنند استرس بالایی را تجربه می‌کنند. به عبارت بهتر هرچه‌قدر والدین مستعد دلبستگی نایمن در روابط خود از جمله رابطه با فرزندشان باشند کمتر قادر خواهند بود ارتباط سازنده‌ای با فرزند برقرار کنند و قادر به رفع نیازهای او بدون درگیر شدن در استرس باشند. در این بین رادفورد، بوت^۴، لویتن، بریدج و مایز^۵ (۲۰۱۵) و رادفورد، گلدبرگ^۶، لویتن، بریدج و مایز (۲۰۱۳) نیز دریافتند علاقه‌مندی و کنجکاوی و پیش‌ذهنی‌سازی با پایداری و تحمل استرس در طول یک الگوی شبیه‌سازی‌شده کودک که در آن والدین مجبور بودند

-
1. Gergely, Jurist & Target
 2. Rosso, Viterbori, & Scopesi
 3. Ordway, Webb, Sadler
 4. Rutherford, Booth,
 5. Bridgett & Mayes
 6. Goldberg

نوزادی را که به‌طور ناآرام گریه می‌کرد، آرام کنند، مرتبط بود (به نقل از نیجسنس و همکاران، ۲۰۱۸)؛ به عبارت دیگر می‌توان این‌گونه استدلال کرد که دلبستگی‌های ناایمن اضطرابی والد را مستعد پیش‌ذهنی‌سازی در رابطه با کودک می‌نماید و از این طریق می‌تواند استرس والدگری را افزایش دهد. در این بین وجود این سبک دلبستگی در مادر همراه با حضور یک کودک دارای اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی می‌تواند شرایط را پیچیده‌تر نیز کند چراکه این کودکان به‌واسطه وجود اختلال ویژگی‌هایی متفاوت از کودکان عادی دارند و همین امر مدیریت آن‌ها را سخت‌تر می‌کند.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش این بود که والدین دارای کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی به دلیل داشتن فرزند با شرایط خاص و مشکل در آرام کردن او طی حضور در مطب روان‌پزشک، به‌سختی راضی به همکاری و پرکردن پرسشنامه می‌شدند. همچنین علی‌رغم تلاش‌ها، به دلیل حضور کمتر پدران در مطب پزشک و علاقه‌ی کمتر آن‌ها در پرکردن پرسشنامه، شاهد نمونه‌ی کمتر پدران نسبت به مادران بودیم. همچنین به نظر می‌رسد استفاده صرف از پرسشنامه در این پژوهش می‌تواند دستیابی به تجربه‌های منحصر به فرد گروه نمونه را با محدودیت روبه‌رو نماید.

با توجه به جدید بودن متغیر ظرفیت تأملی والدین در حیطه‌ی تحقیقات روان‌شناختی در ایران، لازم است مطالعات بیشتری در این زمینه صورت گیرد. همچنین بهتر است در برنامه‌های پیشگیری و مداخله، کمک به والدین در جهت رشد ظرفیت تأملی والدین مورد توجه قرار گیرد چراکه شناخت وضعیت‌های ذهنی و انگیزه‌های کودک رفتار او را قابل درک‌تر می‌سازد و می‌تواند استرس والدین را کاهش دهد. به عبارتی می‌توان با در نظر گرفتن این متغیر در بسته‌های آموزشی به تعدیل پیامدهای منفی ناشی از استرس والدگری کمک کرد. نتایج این تحقیق می‌تواند در مداخلات پیشگیرانه توسط درمانگران حوزه کودک، به‌ویژه کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی و همین‌طور به‌منظور کار بر روی روابط بین این کودکان و والدین آن‌ها به کار گرفته شود. در عین حال با توجه به اینکه در این پژوهش امکان تفکیک کودکان بر اساس مدت‌زمان مصرف دارو برای محقق

نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تاملی والدین در رابطه بین سبک‌های دلبستگی...؛ محمدی و همکاران | ۲۵

وجود نداشت، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی متغیرهایی نظیر استرس والدگری در گروه‌هایی از والدین دارای کودکان با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی که تحت دارودرمانی قرار دارند و گروهی که صرفاً به مرحله‌ی تشخیص رسیده‌اند اما دارو مصرف نکرده‌اند، مورد مقایسه قرار گیرد. همچنین می‌توان با روش‌های دیگر جمع‌آوری اطلاعات مانند مصاحبه‌ی بالینی از والدین یا مشاهده‌ی تعامل والد-کودک در اتاق بازی اطلاعات بیشتری در رابطه با متغیرهای پژوهش به دست آورد. در نهایت مشارکت دادن بیشتر پدران در تحقیقات آتی می‌تواند به شناخت هر چه بیشتر در این حوزه و بعضاً دستیابی به یافته‌های نو کمک نماید.

تعارض منافع

بدین وسیله پژوهشگران اعلام می‌دارند در انجام این کار پژوهشی هیچ‌گونه تضاد منافی وجود نداشته است.

سپاسگزاری

بر خود لازم می‌دانیم از همه افرادی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند خصوصاً والدین دارای فرزند با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی و نیز اعضای کلینیک روان‌پزشکی خانم دکتر طاهره صادقیه کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.

ORCID

Hanieh Mohammadi

Zahra Naderi

Nobandegani

Samaneh Asaadi

Tahereh Sadeghiye

<https://orcid.org/0009-0003-0565-9242>

<https://orcid.org/0000-0003-1646-6086>

<https://orcid.org/0000-00003-2303-9496>

<https://orcid.org/0000-0002-7915-0049>

منابع

- اسماعیلی نسب، مریم و حاجی هاشمی ورنوسفادرانی، شیرین. (۱۴۰۰). ذهنی‌سازی والدینی و تنظیم هیجان: اعتباریابی و پایایی سنجی نسخه فارسی پرسشنامه کنش‌وری بازتابی والدین. *روان‌شناسی بالینی*، ۱۳(۱)، ۸۹-۱۰۰.
- پناغی، لیلی؛ ملکی، قیصر؛ ذبیح‌زاده، عباس؛ پشت‌مشهدی، مرجان و سلطانی‌نژاد، زهرا. (۱۳۹۲). روایی، پایایی و ساختار عاملی مقیاس تجارب مربوط به روابط نزدیک (ECR). *مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۹(۴)، ۳۰۵-۳۱۳.
- جعفری، بهرامی‌پور اصفهانی. (۱۴۰۰). اثربخشی درمان تعاملی بر استرس والدگری، خودتنظیمی هیجانی و پرخاشگری کودکان دارای اختلال آمیختگی اجتماعی بازداری نشده با و بدون اختلال نقص توجه/بیش‌فعالی. *روانشناسی افراد استثنایی*، ۱۱(۴۳)، ۲۳۷-۲۶۷.
- غایرین، الناز؛ نصیریان، فائزه؛ عمادی‌چاشمی، جواد و نجاتی، وحید. (۱۳۹۹). مروری بر ارتباط سبک دلبستگی و ظرفیت تأملی با علائم اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی. *رویش روان-شناسی*، ۹(۹)، ۱۷۷-۱۸۴.
- فدایی، زهرا؛ دهقانی، محسن؛ طهماسیان، کارینه و فرهادی، فاطمه. (۱۳۸۹). بررسی ساختار عاملی، اعتبار و روایی فرم کوتاه-شاخص استرس فرزند پروری (PSI-SF) مادران کودکان عادی ۷-۱۲ سال. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۸(۲)، ۸۱-۹۱.
- لیرلوی، مهین. (۱۳۹۴). بیش‌فعالی؛ اختلال نقص توجه بیش‌فعالی چیست؟ رشد آموزش مشاور مدرسه، ۴۲(۱۱)، ۲۹-۳۴.
- موسوی، ولا و بهرامی‌احسان، هادی. (۱۳۹۹). مطالعه مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه ظرفیت تأملی والدینی بر روی یک نمونه ایرانی. *فصل‌نامه پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی*، ۱۱(۳)، ۵۵-۶۸.

References

- Abidin, R. R. (1995). *Parenting Stress Index, Third Edition: Professional Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Babore, A., Trumello, C., Lombardi, L., Candelori, C., Chirumbolo, A., Cattelino, E., ... & Morelli, M. (2023). Mothers' and children's mental

- health during the COVID-19 pandemic lockdown: The mediating role of parenting stress. *Child Psychiatry & Human Development*, 54(1), 134-146.
- Baker, D. B. (1994). Parenting stress and ADHD: A comparison of mothers and fathers. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 2(1), 46-50.
- Ben-Naim, S., Gill, N., Laslo-Roth, R., & Einav, M. (2019). Parental stress and parental self-efficacy as mediators of the association between children's ADHD and marital satisfaction. *Journal of attention disorders*, 23(5), 506-516.
- Berenguer, C., Rosello, B., & Miranda, A. (2021). Mothers' stress and behavioral and emotional problems in children with ADHD. Mediation of coping strategies. *Scandinavian journal of psychology*, 62(2), 141-149.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview.
- Brennan, K. A., Shaver, P. R., & Clark, C. A. (2000). Specifying some mediators of attachment-related anxiety and avoidance. Unpublished manuscript, State University of New York, Brockport.
- Daly, K. D., & Mallinckrodt, B. (2009). Experienced therapists' approach to psychotherapy for adults with attachment avoidance or attachment anxiety. *Journal of Counseling Psychology*, 56(4), 549.
- Fernandes, S. S., Machado, M., & Machado, F. (2015). Parental Acceptance, Parental Stress, and Quality of Life: A study with parents of ADHD children. *Italian Journal of Special Education for Inclusion*, 3(1), 71-84.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S., & Higgitt, A. C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal*, 12, 201-218.
- Johnson, L. N., Tambling, R. B., Mennenga, K. D., Ketring, S. A., Oka, M., Anderson, S. R., ... & Miller, R. B. (2016). Examining attachment avoidance and attachment anxiety across eight sessions of couple therapy. *Journal of marital and family therapy*, 42(2), 195-212.
- Katznelson, H. (2014). Reflective functioning: A review. *Clinical psychology review*, 34(2), 107-117.
- Levy, K. N., Johnson, B. N., Gooch, C. V., & Kivity, Y. (2019). Attachment style. *Psychotherapy relationships that work*, 2, 15-55.
- Luyten, P., Mayes, L. C., Nijssens, L., & Fonagy, P. (2017a). The parental reflective functioning questionnaire: Development and preliminary

- validation. *PloS one*, 12(5), e0176218.
- Luyten, P., Nijssens, L., Fonagy, P., & Mayes, L. C. (2017b). Parental reflective functioning: Theory, research, and clinical applications. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 70(1), 174-199.
- Mazzeschi, C., Buratta, L., Germani, A., Cavallina, C., Ghignoni, R., Margheriti, M., & Pazzagli, C. (2019). Parental reflective functioning in mothers and fathers of children with ADHD: Issues regarding assessment and implications for intervention. *Frontiers in public health*, 7, 263.
- Nijssens, L., Bleys, D., Casalin, S., Vliegen, N., & Luyten, P. (2018). Parental attachment dimensions and parenting stress: The mediating role of parental reflective functioning. *Journal of Child and Family Studies*, 27(6), 2025-2036.
- Nijssens, L., Luyten, P., Malcorps, S., Vliegen, N., & Mayes, L. (2021). Parental reflective functioning and theory of mind acquisition: A developmental perspective. *British Journal of Developmental Psychology*, 39(4), 584-602.
- Nygren, M., Carstensen, J., Ludvigsson, J., & Sepa Frostell, A. (2012). Adult attachment and parenting stress among parents of toddlers. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30 (3), 289-302.
- Ordway, M. R., Webb, D., Sadler, L. S., & Slade, A. (2015). Parental reflective functioning: an approach to enhancing parent-child relationships in pediatric primary care. *Journal of Pediatric Health Care*, 29(4), 325-334.
- Rosso, A. M., Viterbori, P., & Scopesi, A. M. (2015). Are maternal reflective functioning and attachment security associated with preadolescent mentalization? *Frontiers in psychology*, 6, 1134.
- Rostad, W. L., & Whitaker, D. J. (2016). The association between reflective functioning and parent-child relationship quality. *Journal of Child and Family Studies*, 25(7), 2164-2177.
- Rutherford, H. J., Maupin, A. N., Landi, N., Potenza, M. N., & Mayes, L. C. (2017). Parental reflective functioning and the neural correlates of processing infant affective cues. *Social Neuroscience*, 12(5), 519-529.
- Si, Y., Ma, J. L., & Zhang, J. (2020). Factors influencing parenting stress among Chinese families of children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Children and Youth Services Review*, 116, 105-148.
- Slade, A., Grienenberger, J., Bernbach, E., Levy, D., & Locker, A. (2005). Maternal reflective functioning, attachment, and the transmission gap: A preliminary study. *Attachment & Human Development*, 7(3), 283-

298.

Theule, J., Wiener, J., Tannock, R., & Jenkins, J. M. (2013). Parenting stress in families of children with ADHD: A meta-analysis. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 21(1), 3-17.

Yahy, F., & Sochos, A. (2013). Adult attachment and constructive communication in parents of children with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 97, 167-173.

استناد به این مقاله: محمدی، حانیه، نادری نویندگانی، زهرا، اسعدی، سمانه، صادقیه، طاهره. (۱۴۰۲). نقش میانجی‌گری ابعاد ظرفیت تاملی در رابطه بین سبک‌های دلبستگی ناایمن و استرس والدگری در والدین دارای فرزند با اختلال نقص توجه-بیش‌فعالی، *روانشناسی افراد استثنایی*، ۱۳(۵۲)، ۱-۲۹. DOI: 10.22054/jpe.2023.74893.2602

Psychology of Exceptional Individuals is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

